

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний педагогічний університет
імені А. С. Макаренка

Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології

Науковий журнал
Виходить десять разів на рік

Заснований у листопаді 2009 року
№ 3 (107), 2021

CEJSH

Crossref

Суми
СумДПУ імені А. С. Макаренка
2021

Засновник та редакція
Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
Друкується згідно з рішенням вченої ради Сумського державного педагогічного
університету імені А. С. Макаренка (протокол № 10 від 29.03.2021)

Редакційна колегія:

А. А. Сбруєва – доктор педагогічних наук, професор (головний редактор) (Україна);
М. А. Бойченко – доктор педагогічних наук, доцент (заступник головного редактора)
(Україна);
О. А. Біда – доктор педагогічних наук, професор (Україна);
Ю. А. Бондаренко – доктор педагогічних наук, професор (Україна);
О. А. Заболотна – доктор педагогічних наук, професор (Україна);
О. В. Кучай – доктор педагогічних наук, доцент (Україна);
М. П. Лещенко – доктор педагогічних наук, професор (Польща);
І. М. Литовченко – доктор педагогічних наук, доцент (Україна);
О. В. Михайличенко – доктор педагогічних наук, професор (Україна);
Є. А. Панченко – кандидат педагогічних наук (Україна);
О. Є. Реброва – доктор педагогічних наук, професор (Україна);
О. В. Семеніхіна – доктор педагогічних наук, професор (Україна);
О. М. Семенов – доктор педагогічних наук, професор (Україна);
Л. І. Тимчук – доктор педагогічних наук, професор (Україна);
І. А. Чистякова – кандидат педагогічних наук, доцент (Україна);
П. Пласкура – кандидат інженерних наук, доцент (Польща) (**P. Plaskura** – Dr. Eng. (Poland));
В. Зоріч – доктор педагогічних наук, професор (Чорногорія) (**V. Zorić** – Associate
Professor (Montenegro));
Е. Протнер – доктор педагогічних наук, професор (Словенія) (**Protner E.** – DSc.
(Pedagogy), Prof. (Slovenia));

Рецензенти:

В. С. Бугрій – доктор педагогічних наук, професор (Україна);
М. Кісель – доктор хабілітований (Польща) (**M. Kisiel** – dr. hab. (Polska));
О. Г. Козлова – кандидат педагогічних наук, професор (Україна);
Ц. Курковський – доктор гуманітарних наук (Польща) (**C. Kurkowski** – dr. nauk
humanistycznych (Polska));
Г. Ю. Ніколаї – доктор педагогічних наук, професор (Україна);
О. І. Огієнко – доктор педагогічних наук, професор (Україна);
К. Стахира – доктор педагогічних наук (Польща) (**K. Stachyra** – dr hab. (Polska));
О. С. Чашечникова – доктор педагогічних наук, професор (Україна)

Затверджено як фаховий журнал категорії Б з педагогічних наук
(наказ МОН України № 886 від 02.07.2020)

*Журнал індексується в Crossref, Index Copernicus Master List, Google Scholar та
CEJSH.*

У журналі відображено результати актуальних досліджень з проблем історії
педагогіки, порівняльної педагогіки, загальної педагогіки, педагогіки вищої школи,
спеціальної освіти, а також мистецької освіти.

The problem of finding progressive ways to increase the motor activity of players and improve their physical fitness through the introduction of modern health technologies that could contribute to the development of motivation to play sports, the formation of the foundation of independent health activities. The system of physical culture and sports must promote a healthy lifestyle and educate healthy and successful athletes.

Key words: *innovative technologies, means of sports training, concept, modeling, training process, team game sports.*

УДК 373.2.015.311:316.613

Віра Волкова

Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького
ORCID ID 0000-0001-6775-2512

Олена Федорова

Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького
ORCID ID 0000-0002-6968-7408

Світлана Жейнова

Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького
ORCID ID 0000-0001-8857-4620
DOI 10.24139/2312-5993/2021.03/368-380

СПРЯМОВАНІСТЬ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ НА НАБУТТЯ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Компетенція визначається як нормативна вимога до якостей особистості, до її знань і досвіду в певній сфері і потенційної здатності до успішного виконання діяльності, а компетентність – як володіння компетенцією, особистісна якість, у якій інтегруються знання, уміння, навички, досвід і властивості, які проявляються в ефективній діяльності. Комунікативна компетентність – це знання і вміння, які забезпечують ефективність спілкування в будь-яких формах. Соціокультурна компетентність – наявність здатності й готовності до міжкультурного спілкування з носіями інших мов і культур.

Ключові слова: *компетенція, компетентність, соціокультурна компетентність, комунікативна компетентність, спілкування, діяльність, знання, уміння.*

Постановка проблеми: Особливого значення в контексті здійснення гуманістично орієнтованого педагогічного процесу набувають п'ять проголошених в Раді Європи базових компетентностей (політична і соціальна, культурна, комунікативна та інформативна компетентність, що передбачає здатність оновлювати знання відповідно до мінливих умов).

Інтеграція вітчизняної освіти до європейського освітнього простору, оновлення її змісту відповідно до сучасних викликів потребує спрямування освітніх програм на набуття ключових компетентностей та створення ефективних механізмів їх упровадження.

До компетентностей, які необхідні людині в сучасному мінливому суспільстві, належить соціокультурна компетентність, яка є важливою якістю особистості, необхідною для її успішної життєдіяльності. Отже, актуальним завданням освіти є спрямування молодого покоління на збагачення життєвого і професійного досвіду.

Соціокультурна компетентність дає можливість зрозуміти спільні й відмінні риси між культурами, сприяє толерантному ставленню до інших культур, формуванню таких цінностей і норм поведінки, у яких закладено прагнення і здатність до відповідальності за власні вчинки та діяльність (інтерес до інших, здатність до проникнення та емпатії, сміливість у висловленні власної думки, готовність брати на себе відповідальність, здатність до співпраці).

Соціально-економічні зміни висувають перед освітою завдання не просто дати вихованцям певний рівень знань, умінь і навичок, а й забезпечити здатність і готовність жити в сучасному надскладному суспільстві, досягати соціально значущих цілей, ефективно взаємодіяти та вирішувати життєві проблеми.

Розвиток комунікативних компетентностей дошкільників – важлива психолого-педагогічна проблема, вирішення якої зачіпає нагальні питання суспільства й освіти, вимагає нових підходів і форм роботи, відповідних вимогам гуманізації освіти. Для спілкування, як багатогранної діяльності, необхідні специфічні знання і вміння, які людина опановує в процесі засвоєння соціального досвіду, накопиченого попередніми поколіннями. Високий рівень комунікативності виступає основою успішної адаптації людини в будь-якому соціальному середовищі, що визначає практичну значущість формування комунікативних умінь з раннього дитинства. Визнання самоцінності дошкільного віку і ставлення до нього як унікального періоду розвитку особистості визначило завдання розширення можливостей кожної дитини для компетентного вибору свого життєвого шляху, який буде визначатися особистісною орієнтованістю на іншу людину, обізнаністю в правилах здійснення спілкування, активністю в різних видах діяльності.

Аналіз актуальних досліджень: В основі численних публікацій лежить концепція діяльності, розроблена В. Давидовим, Д. Ельконіним, О. Запорожцем, О. Леонтьєвим. Ґрунтуючись на ній, відомі дослідники з проблем дошкільного виховання і освіти М. Лісіна, А. Рузька, Т. Репіна розглядали спілкування як комунікативну діяльність.

Термін «компетенція» введено в науковий обіг американським лінгвістом, професором Массачусетського університету Н. Хомським у

1965 р. Згодом розглядаються відмінності між поняттями «компетенція» (кінцевий результат процесу освіти) і «компетентність» (компетенція у дії).

Аналіз поглядів сучасних педагогів на зміст поняття «компетентність» показує відсутність єдиної точки зору щодо сутності означеної наукової категорії. У сучасній науково-педагогічній літературі вона пов'язується з такими сутнісними ознаками, як: особистісні якості, знання, уявлення, навички, у сполученні з мотивами, цінностями, здатність діяти (Н. Єфремова, Н. Ничкало); оволодіння компетенцією (А. Хуторський); екзистенціальна властивість індивіда як продукт життєтворчості (І. Зязюн); інтегрована особистісна характеристика (Ж. Петрочко).

Проте, незважаючи на певні відмінності у трактуванні поняття «компетентність», можна стверджувати, що в багатьох визначеннях головний акцент у структурі компетентності зроблено на сукупності знань, умінь і навичок, які вживаються в конкретній сфері людської діяльності.

І. Процюк відмічає системно-практичні функції поняття «компетентність» та його інтеграційну роль в освіті, що виводить цю категорію на загально дидактичний і методологічний рівень (Процюк, 2016, с. 109).

У науковій літературі виділяються такі види компетентностей: комунікативна; пізнавальна; інтелектуальна і інтелектуально-корпоративна; інформаційна; технологічна; культурологічна; психологічна; психолого-педагогічна; професійна; соціально-психологічна; загальнокультурна (Процюк, 2016, с. 109).

Розмаїття підходів у педагогіці і психології до тлумачення наукової категорії «компетентність» сприяло виокремленню певних видів компетентності, серед яких визначається й «соціокультурна компетентність». Теоретико-методологічне обґрунтування соціокультурної компетентності особистості відображено у філософських працях (В. Андрущенко, І. Бех, В. Луговий, П. Саух та ін.), психологічних (Л. Виготський, Г. Костюк, О. Киричук, О. Леонтєв, В. Моляко, С. Рубінштейн та ін.), педагогічних працях (С. Ніколаєва, С. Сисоєва та ін.).

Сучасна педагогічна практика спирається на психолого-педагогічні дослідження, які теоретично обґрунтовують сутність і значення розвитку комунікативних компетентностей у дитини дошкільного віку. У дослідженнях О. Запорожця, М. Лісіної, А. Рuzської відзначається, що комунікативні вміння сприяють психічному розвитку дошкільника; З. Богуславська, Д. Ельконін відзначають їх вплив на загальний рівень діяльності дитини. Г. Кравцов, М. Лісіна, В. Петровський, А. Рuzська, Є. Шулешко відмічають, що наявність комунікативних умінь, їх значення зростає на етапі переходу дитини до

навчання в школі: якщо в дитини відсутні елементарні вміння спілкування з однолітками і дорослими, це може привести до зростання тривожності і, у цілому, до порушення процесу навчання.

Зміна ставлення до дошкільного дитинства призвела до перегляду змісту, форм і методів роботи, створення педагогічних технологій, що відповідають вимогам особистісно орієнтованої моделі взаємодії дорослого з дитиною. Сучасні педагогічні технології спрямовані на забезпечення такого рівня розвитку дитини, який допоміг би їй усвідомити себе суб'єктом діяльності, відчути почуття психологічної захищеності. У психолого-педагогічних дослідженнях доводиться, що це багато в чому визначається змістом і характером спілкування з вихователем (М. Лісіна, В. Петровський), з батьками (З. Богуславська, А. Рузська та ін.), відносинами з однолітками (Т. Єрофєєва), діяльністю й досягненням успіху в ній (Р. Буре, Т. Рєпіна, Р. Стеркіна), культурою спілкування (Т. Антонова, С. Петеріна).

Характеризуючи стан розробленості проблеми стосовно дошкільного віку, доводиться констатувати, що в психолого-педагогічній літературі багато аспектів розвитку комунікативних, соціокультурних компетентностей залишаються мало розробленими. Недостатньо розкрито зміст цих компетентностей, критерії та показники їх сформованості в дітей дошкільного віку, не визначено послідовність включення дошкільнят у процес їх розвитку, форми організації діяльності дітей поза заняття. Наявні дослідження дозволяють виділити протиріччя між визнанням значущості комунікативних і соціокультурних компетентностей у вихованні особистості дитини як суб'єкта соціально-комунікативної діяльності та нерозробленістю методичного інструментарію розвитку даних компетентностей відповідно до вимог Державного стандарту дошкільної освіти.

Мета статті полягає в теоретичному аналізі й порівнянні дефініцій термінів компетенція і компетентність, соціокультурна компетентність і комунікативна компетентність дошкільників у напрямі впровадження компетентнісного підходу в дошкільній освіті.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань використано комплекс методів дослідження: теоретичні (аналіз і синтез наукової, навчально-методичної літератури для порівняння, зіставлення різних поглядів на досліджувану проблему, визначення понятійно-категоріального апарату), емпіричні (спостереження, бесіда, аналіз результатів діяльності).

Виклад основного матеріалу. Компетентнісний підхід передбачає існування двох понять: компетенція і компетентність.

Компетенція не зводиться ні до знань, ні до вмінь. Компетенція і вміння не є тотожними поняттями. Уміння – це дія у специфічній ситуації. Це прояв компетенції або здібності, більш загальної підготовленості до дії або можливості здійснювати дії у специфічній ситуації (Богуш, 2003, с. 72). Уміння можна спостерігати, тоді як компетенцію можна схарактеризувати, спостерігаючи за діями або вміннями. Уміння – це компетенція в дії.

Компетенцію можна розглядати і як здатність знайти такі знання і дії, що дозволять вирішити проблему. Про компетенцію можна говорити, лише коли вона виявляється в будь-якій ситуації. Не виявлена компетенція є тільки потенційною, прихованою можливістю. Важливо визначити ті знання, які би забезпечили формування необхідної компетенції. Компетенція може формуватися, розвиватися, збагачуватися, розширюватися, лише ґрунтуючись на початковому рівні.

Поняття «компетенція» в «Новому тлумачному словнику української мови» визначається як «добра обізнаність із чим-небудь; коло повноважень якої-небудь організації, установи, особи» (*Новий тлумачний словник української мови*, 2006, с. 874). У такому трактуванні поняття компетенції акцентується на знаннях особистості, сфері її обізнаності (когнітивний аспект), відповідному досвіді для успішного виконання роботи згідно із законами, правилами (регулятивний аспект).

Уточнюючи поняття, С. Бондар визначає компетенцію як «здатність розв'язувати проблеми, що забезпечується не лише володінням готовою інформацією, а й інтенсивною участю розуму, досвіду, творчих здібностей учнів» (Бондар, 2003, с. 8).

Компетенцію можна розглядати як певну норму, досягнення якої створює можливість для правильного розв'язання конкретного завдання, а компетентність виступає як оцінка ступеня досягнення цієї норми.

Оскільки в основі компетентності лежать знання, обізнаність, досвід соціально-професійної діяльності людини, можна говорити про інтегративний характер цієї особистісної якості.

На активний діяльнісний і ціннісний аспекти понять «компетентність» і «компетенція» вказують С. Бондар і А. Хуторський. «Природа компетентності є такою, що вона може проявлятися лише в органічній єдності з цінностями людини, тобто в умовах глибокої особистісної зацікавленості в даному виді діяльності... Отже, цінності є основою будь-яких компетенцій» (Бондар, 2003, с. 8-9).

А. Хуторський розглядає компетенцію як наперед задану норму освітньої підготовки учня, без якої неможлива якісна продуктивна

діяльність у певній сфері (Хуторський, 2001, с. 141). Освітню компетенцію вчений розглядає як «сукупність взаємозв'язаних смислових орієнтацій, знань, умінь, навичок і досвіду діяльності учня по відношенню до певного кола об'єктів реальної дійсності, необхідних для здійснення особисто й соціально значущої продуктивної діяльності» (Хуторський, 2001, с. 152).

Можна стверджувати, що визначаючи поняття «компетентність» і «компетенція», різні автори одностайні в розумінні їх сутнісних характеристик. Проте, на думку В. Шадрикова, «відмінності спостерігаються в розумінні компетентності як актуальної якості особистості або прихованих психологічних новоутворень; предметної наповнюваності компетенцій як системних новоутворень, якостей особистості» (Шадриков, 1994, с. 30).

Поняття «компетентність» у Базовому компоненті дошкільної освіти ґрунтується на його визначенні в постанові КМУ від 23.11.2011 № 1341 «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій» як «динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність» (*Про внесення змін у додаток до постанови Кабінету Міністрів України, 2020, с. 55*).

Аналіз нормативних документів засвідчив, що ключовими компетентностями для дошкільної освіти є ігрова, рухова, здоров'язбережувальна, особистісна, предметно-практична, технологічна, сенсорно-пізнавальна, логіко-математична, дослідницька, природничо-екологічна з життєвими навичками сталого розвитку, соціально-громадянська, мовленнєва, художньо-мовленнєва, мистецько-творча та ін. (*Базовий компонент, 2021, с. 5*).

Перехід до системи освіти, сконцентрованої на дитині, висуває на перший план проблему культивування людської гідності, яка вирішується в процесі спілкування. Дослідники проблем спілкування відзначають, що воно слугує встановленню спільності між людьми, регулює їх спільну діяльність, є інструментом пізнання й основою свідомості для окремої людини, сприяє самовизначенню особистості, без чого людина випала би зі спільної діяльності й опинилася поза людством втраченою і безпорадною.

Спілкування дітей із однолітками відрізняється від контактів із дорослими: у спілкуванні з дорослими дитина вчиться говорити і знати – як треба слухати й розуміти іншого, засвоювати нові знання, а в спілкуванні з однолітками – виражати себе, керувати іншими, вступати в різноманітні стосунки.

Діти дошкільного віку є суб'єктами комунікативної діяльності, активними її носіями. Поява довірливості управління власною поведінкою у спілкуванні забезпечує можливість формування й розвитку в них комунікативних компетентностей.

Розвиток особистості у психолого-педагогічній науці розглядається як процес освоєння соціально-історичного досвіду, істотною частиною якого є ігрові, інтелектуальні, трудові, комунікативні та інші вміння, необхідні для здійснення історично сформованих видів діяльності. Уміння є однією з найбільш важливих категорій педагогіки і психології. Вітчизняні психологи (Л. Виготський, О. Леонтьєв, С. Рубінштейн) виходять з основних положень психологічної концепції діяльності, відповідно до якої вміння позначаються як окремі акти, компоненти діяльності.

Аналіз понять «компетенція» і «компетентність» дає підстави зробити такі висновки:

- компетенція – це нормативна вимога до властивостей або якостей особистості, до її знань та досвіду в певній сфері і потенційної здатності до успішного виконання діяльності;

- компетентність – це володіння компетенцією, що виявляється в ефективній діяльності і включає особисте ставлення до предмету і продукту діяльності; це особистісна якість, у якій інтегруються знання, уміння, навички, досвід і властивості, які обумовлюють прагнення, здатність і готовність розв'язувати проблеми й завдання, що виникають у реальних життєвих ситуаціях, усвідомлюючи при цьому значущість предмету і результату діяльності.

Компетентною можна вважати особистість, яка опанувала певні компетенції і реалізує їх у конкретній діяльності. У Базовому компоненті дошкільної освіти компетентність дітей старшого дошкільного віку визначається як результат освітньої діяльності і особистісне надбання, що складається з системи взаємопов'язаних компонентів психічного, фізичного, духовного і соціального розвитку особистості дитини: емоційно-ціннісного ставлення, сформованості знань, здатності та навичок до активного, творчого впровадження набутого досвіду (*Базовий компонент*, 2021, с. 4-5).

У новій редакції Базового компоненту дошкільної освіти в освітньому напрямі «Мовлення дитини» розглядається комунікативна компетентність, яка визначається як «здатність дитини до спілкування з однолітками і дорослими в різних формах конструктивної взаємодії; здатність підтримувати партнерські стосунки, заявляти про свої наміри й бажання, узгоджувати свої

інтереси з іншими, домовлятися, за потреби аргументовано відстоювати свою позицію» (*Базовий компонент*, 2021, с. 19).

Головним критерієм, за яким можна визначити сформованість комунікативної компетентності в дитини дошкільного віку, є успішність суб'єкта у взаємодії із самим собою та іншими в тій або іншій ситуації спілкування. Проте успіх буде залежати від здатності суб'єкта мобілізувати в процесі спілкування свої знання, уміння, навички, способи діяльності під час вирішення тих або інших проблем.

Комунікативна компетентність дитини дошкільного віку залежить від:

- комунікативних установок (утримування в пам'яті сказаного й постійна кореляція процесу спілкування з метою мовця, його проміжними та прикінцевими результатами). У процесі мовленнєвої діяльності вихідний мотив, інтенції суб'єкта прояснюються, конкретизуються – визначаються ядро й периферія мотиваційної сфери. Внутрішні мовні структури з віком змінюються залежно від того, як росте обсяг пам'яті, як усвідомлення мовленнєвих інтенцій, що зростає, веде дитину дошкільного віку до оволодіння новими, усе більш складними формами навчання. Усе це є когнітивними передумовами розвитку мовленнєвої діяльності (Овчарук, 2005, с. 4);

- дотримання комунікативних стратегій, що дають змогу досягти необхідного результату комунікації. Дитина дошкільного віку повинна засвоїти правила й послідовність комунікативних дій, яких дотримується адресант для досягнення певної комунікативної мети;

- знання особистості співбесідника; зворотного зв'язку в комунікації, що передбачає врахування особливостей адресанта, його соціальних ролей; уміння володіти навичками декодування «мови тіла» співбесідника (паралінгвістичних засобів) тощо. Невербальні засоби спілкування, будучи вихідними в онтогенезі мовленнєвих засобів, указують на комунікативну спрямованість і готовність дитини до комунікації, вони дозволяють схарактеризувати індивідуальні риси мовленнєвої поведінки дошкільника, дають уявлення про його когнітивні досягнення. Останні надають дитині можливість включитися в міжособистісний обмін думками, забезпечують успішність співробітництва, оскільки відбивають її знання про людей та ситуації взаємодії;

- орієнтації і підтриманні самого процесу спілкування, тобто контролю за цим процесом, контролю власної мовленнєвої поведінки, емоцій тощо. Усі аспекти комунікативної діяльності (сприймання мовлення дорослих, співробітництво, емоційні контакти) пов'язані між собою в єдиному процесі спілкування дитини з довкіллям і визначають терміни

появи активного мовлення й темпи його розвитку. Емоційне спілкування є разом із тим не лише первинною, а й життєво важливою формою спілкування, оскільки створює умови для реалізації загальної активності, яка проявляється в усіх специфічно дитячих видах діяльності;

- навичок та вмінь завершення комунікації, виходу з неї, контролю за посткомунікативними ефектами тощо. Зазначені навички виформовуються в процесі ситуативно-ділового спілкування, яке зберігає минулі досягнення ранньої форми спілкування дитини – адресність, комунікативну спрямованість. Під час переходу до нових форм спілкування минулий зміст потреби в спілкуванні і її структурні характеристики постають як складові елементи нового, більш складного явища (Овчарук, 2005, с. 8).

Проте комунікативна компетентність не означає автоматичного її застосування. Дитині дошкільного віку необхідні ще вміння й навички спілкування. Знання вікових закономірностей психічного розвитку дошкільника, а також закономірностей становлення форм і засобів спілкування допомагає побачити за процесом розвитку мовлення дитини загальний процес дорослішання особистості як цілісності, у якої через поведінку, свідомість, емоційно-вольову регуляцію нерозривно виявляється складний процес становлення особистості, розвитку комунікативних здібностей, що відображені в дитячому мовленні.

Компетентність індивіда формується у процесі соціалізації – засвоєння соціальних норм і ціннісних орієнтацій, способів діяльності з наступним відтворенням засвоєних алгоритмів у нестандартних ситуаціях.

Наявність здатності й готовності до міжкультурного спілкування з носіями інших мов і культур визначається в більшості наукових публікацій поняттям соціокультурна компетентність. У трактуванні цього поняття Т. Фоменко підкреслює наявність здатності і готовності до міжкультурного спілкування з носіями інших мов та культур, до участі в діалозі культур і вважає соціокультурну компетентність важливим фактором розвитку особистості, її соціалізації в сучасному суспільстві, самореалізації та культурному самовизначенні (Фоменко, 2014, с. 150).

О. Квасник розглядає поняття «соціокультурна компетентність» як «володіння кодом ідеально-культурного нормування, морального нормування, умінням вибирати потрібний код залежно від соціальної ситуації» (Квасник, 2008, с. 157). Зміст соціокультурної компетентності передбачає успішну взаємодію особистості з членами власної групи і з представниками інших груп, несхожими за різними ознаками: культури, національності, соціального статусу. Для досягнення оптимального рівня

соціокультурної компетентності необхідно комплексне залучення всіх сфер особистості – інтелектуальної, мотиваційної, поведінкової. Тому оптимальний рівень соціокультурної компетентності О. Квасник пов'язує з наявністю в людини спеціальної системи знань, умінь і навичок, які дозволяють будувати позитивні відносини з різними людьми, у тому числі і з несхожими на неї за різноманітними параметрами: етнокультурним, релігійним, расовим, соціальним і світоглядним (Квасник, 2008, с. 157).

У Базовому компоненті дошкільної освіти, що є Державним стандартом в Україні, серед ключових компетентностей дитини акцентовано увагу на соціально-громадянській компетентності як здатності до прояву особистісних якостей, соціальних почуттів, любові до Батьківщини, готовності до посильної участі в соціальних подіях, що відбуваються в дитячих осередках, громаді, суспільстві та спрямовані на покращення спільного життя (Базовий компонент дошкільної освіти, 2021, с. 16).

Результатом сформованості соціально-громадянської компетентності дитини дошкільного віку є ціннісне ставлення до себе, своїх прав і прав інших людей, уявлення про правила і способи міжособистісної взаємодії та вміння дотримуватися цих правил у соціально-громадянському просторі, повага до культурних надбань українського народу, представників різних національностей і культур.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Підсумовуючи викладене, можна стверджувати, що аналіз Базового компоненту дошкільної освіти засвідчив факт компетентнісного підходу до організації освітнього процесу в закладах дошкільної освіти та передбачає увагу до комплексних психолого-педагогічних впливів, що сприяють становленню в дитини емоційно-ціннісного ставлення до природи, мистецтва, предметно-технічного та соціального світу, збагаченню відповідних знань, та, головне, здатності активно відтворювати їх у творчій діяльності. Єдність емоційно-ціннісного ставлення до предмета пізнання, операційно-технічних знань, умінь, навичок та активне використання набутого індивідуального досвіду в нових умовах характеризує сформованість життєвих компетентностей дитини та можливість емоційного, фізичного, когнітивного, соціального, креативного та, загалом, особистісного розвитку дитини дошкільного віку. Саме в компетентностях збалансовано бажання, інтереси, наміри з набутими знаннями, вміннями, навичками та вольовими зусиллями особистості до регуляції своєї поведінки та діяльності.

Формування життєвих компетентностей дитини дошкільного віку, зокрема, комунікативних і соціокультурних, сприятиме в майбутньому

розвиткові суспільства, високої культури і рівних можливостей. Саме таке суспільство може забезпечити європейську якість життя, у якому освічена людина є вільною, уміє навчатися впродовж життя, критично мислить, планує та досягає успіху, здатна до участі в міжкультурному спілкуванні.

Подальші наукові розвідки можуть полягати у вивченні складових соціокультурної та комунікативної компетентності та розробці відповідних технологій та методик їх формування.

ЛІТЕРАТУРА

- Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) нова редакція (2021). Режим доступу : https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Vazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (*Basic component of preschool education (State standard of preschool education) new edition (2021)*). Retrieved from: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Vazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
- Богуш, А. М. [и др.] (2003). *Культура речевого общения детей дошкольного возраста : метод. пособие для воспитателей дошк. образоват. учреждений с рус. языком обучения*. К: ЮНЦ АПН Украины (Bogush, A. M. [et al.] (2003). *The culture of speech communication in preschool children: method. manual for preschool teachers. educated. institutions with rus. language of instruction*. K.: JUNC APN of Ukraine).
- Бондар, С. (2003). Компетентність особистості – інтегрований компонент навчальних досягнень учнів. *Біологія і хімія в школі*, 2, 8-10 (Bondar, S. (2003). Personality competence is an integrated component of students' academic achievements. *Biology and Chemistry in School*, 2, 8-10).
- Квасник, О. В. (2008). Педагогічні технології формування соціокультурної компетентності у майбутніх інженерів. *Науковий вісник Миколаївського державного університету*, Вип. 23: Педагогічні науки. Т. 2, 154-160 (Kvasnik, O. V. (2008). Pedagogical technologies of formation of sociocultural competence in future engineers. *Scientific Bulletin of Mykolayiv State University*, Ed. 23: Pedagogical sciences. Vol. 2, 154-160).
- Новий тлумачний словник української мови (у трьох томах). Том 1, А – К (2006). / Укладачі: В. В. Яременко, О. М. Сліпушко. Київ: Вид-во «АКОНІТ» (*New explanatory dictionary of the Ukrainian language (in three volumes)*). Vol. 1, A – K (2006). / Compilers: V. V. Yaremenko, O. M. Slipushko. Kyiv: ACONIT Publishing House).
- Овчарук, О. (2005). Компетентності як ключ до оновлення змісту освіти. *Директор школи*, 3-4, 4-8 (Ovcharuk, O. (2005). Competences as a key to updating the content of education. *School Principal*, 3-4, 4-8).
- Про внесення змін у додаток до постанови Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1341 (2020). *Офіційний вісник України*, 54, 55 (*On amendments to the appendix to the resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of November 23, 2011 № 1341 (2020)*). *Official Bulletin of Ukraine*, 54, 55).
- Процюк, І. Є. (2016). Формування соціокультурної компетентності особистості в науковій літературі. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки*, 3 (85), 107-113 (Protsiuk, I. E. (2016). Formation of

socio-cultural competence of the individual in the scientific literature. *Bulletin of Zhytomyr State University named after Ivan Franko. Pedagogical sciences*, 3 (85), 107-113).

Фоменко, Т. М. (2014). Визначення поняття «соціокультурна компетентність» у сучасній парадигмі вищої освіти. *Засоби навчальної та науково-дослідної роботи*, 42, 149-156 (Fomenko, T. M. (2014). Definition of "socio-cultural competence" in the modern paradigm of higher education. *Means of educational and research work*, 42, 149-156).

Хуторской, А. В. (2001). *Современная дидактика*. СПб.: Питер (Khutorskoi, A. V. (2001). *Modern didactics*. SPb.: Peter).

Шадриков, В. Д. (1994). *Психология деятельности и способности человека*. М.: Логос (Shadrikov, V. D. (1994). *Psychology of activity and human abilities*. M.: Logos).

РЕЗЮМЕ

Волкова Вера, Федорова Елена, Жейнова Светлана. Направленность образовательного процесса на приобретение компетентностей у детей дошкольного возраста.

Компетенция определяется как нормативное требование к качествам личности, к ее знаниям и опыту в определенной сфере и потенциальной способности к успешному выполнению деятельности, а компетентность – как владение компетенцией, личностное качество, в котором интегрируются знания, умения, навыки, опыт и свойства, проявляющиеся в эффективной деятельности. Коммуникативная компетентность – это знания и умения, обеспечивающие эффективность общения в любых формах. Социокультурная компетентность – наличие способности и готовности к межкультурному общению с носителями других языков и культур.

Ключевые слова: компетенция, компетентность, социокультурная компетентность, коммуникативная компетентность, общение, деятельность, знания, умения.

SUMMARY

Volkova Vera, Fedorova Elena, Zheinova Svetlana. Orientation of the educational process on acquisition of competencies in preschool children.

The article considers scientific approaches to the interpretation of the concepts of competency, competence, socio-cultural competence, communicative competence of preschoolers and notes the lack of a single point of view on their essence. Competence, as a scientific category, is associated with such essential features as knowledge, ideas, skills, in combination with motives, values; seen as the ability to act; integrated personal characteristics; as the possession of competence, personal quality, which integrates knowledge, skills, abilities, experience and properties, which is manifested in effective activities. The systems-practical functions of the concept of "competence" and its integration role in education are pointed out, which brings this category to the general didactic and methodological level. The contradiction between the recognition of the importance of communicative and socio-cultural competencies in the education of the child as a subject of social and communicative activities and the lack of methodological tools for the development of these competencies in accordance with the state standard of preschool education. Competence is defined as a normative requirement for the qualities of the individual, for his knowledge and experience in a particular field and the potential ability to successfully perform activities. Competence is not limited to knowledge or skills. Competence can be considered as a certain norm, the achievement of which creates an opportunity for the correct solution of a specific task, and competence acts as an assessment of the degree of

achievement of this norm. At the heart of competence, as a personal quality, are knowledge, awareness, experience of socio-professional activities of man, which indicates its integrative nature. Indicates the active activity and value aspects of the concepts of "competence" and "competence". Communicative competence is the knowledge and skills that ensure the effectiveness of communication in any form. The communicative competence of a preschool child is the ability to build communication through language and includes practical knowledge of phonetics, vocabulary, grammar of language, the ability to form and formulate thoughts through words, speech interaction with a partner. Socio-cultural competence – the ability and willingness to intercultural communication with speakers of other languages and cultures. The basis of socio-cultural competence is a set of acquired knowledge in the cultural and social spheres of life, value orientations.

Key words: *competence, sociocultural competence, communicative competence, communication, activity, knowledge, skills.*

УДК 373.3.016

Оксана Гузенко

КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

ORCID ID 0000-0003-2080-6178

DOI 10.24139/2312-5993/2021.03/380-390

ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНЮВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

У статті визначено та обґрунтовано особливості оцінювальної діяльності вчителя початкових класів в умовах Нової української школи. Автором зацентовано на важливості оцінювання як освітнього компоненту та здійснено детальний аналіз основного поняття дослідження, розкрито провідні його характеристики. Указано, що основними компонентами процесу оцінювання чи оцінювальної діяльності є: визначення цілей навчання; вибір завдань для досягнення окреслених цілей; оцінка або інший спосіб вираження результатів перевірки. Автором встановлено й розкрито, що з метою успішного здійснення оцінювальної діяльності вчителю необхідно володіти конкретними вміннями, а саме: визначати предмет оцінювання, зіставляти предмет оцінювання з визначеними критеріями, обирати форму оцінки та вмінням повідомляти оцінку учневі тощо. Стаття містить результати теоретичного дослідження характеру труднощів учителів початкових класів у здійсненні ними контрольної-оцінювальної діяльності.

Ключові слова: *оцінка, контроль, оцінювання, оцінювальна діяльність, контрольна-оцінювальна діяльність, учитель початкових класів, Нова українська школа.*

Постановка проблеми. Головною метою Нової української школи є створення закладу освіти, який, крім знань, буде надавати вміння застосовувати їх у повсякденному житті. Випускником Нової української школи має бути всебічно розвинена особистість, здатна критично мислити, патріот із активною позицією, який діє згідно з морально-етичними принципами і здатний ухвалювати відповідальні рішення, поважає гідність і права людини, інноватор, здатний змінювати навколишній світ, розвивати економіку за принципами сталого розвитку, конкурувати на ринку праці, вчитися впродовж життя.